

Seramik Sanatında Işığın Plastik Bir Olgu Olarak Kullanımı*

The Usage of Light as a Plastic Element in Ceramic Art

Doç. Dr. Kamuran Özlem SARNIÇ¹, Öznur GÖK²

Öz

Işık, sanatın oluşum ve gelişim süreci içerisinde plastik bir değer olarak her zaman var olmuştur. Sanat tarihi içerisinde ilk olarak resim sanatında görülen ışık, heykel sanatında ve mimaride üç boyutun algılanmasında önemli bir unsurdur. Işık, geçmişten günümüze seramikte de hem yüzey de, hem rölyef de hem de üç boyutlu biçimlerde plastik bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. 20. yüzyılda teknolojik gelişmelerin ardından ışık artık sadece plastik bir değer olarak değil bir malzeme olarak da sanatsal çalışmaların bir parçası konumundadır.

Seramiğin sanatsal kimliğini kazanması 20. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştiğinden, ışık bir malzeme olarak seramikte diğer plastik sanat alanlarına göre daha geç tanışmıştır. Bu tanışmanın ardından geçen süre içerisinde, özellikle son yıllarda ışığın sanatçılar tarafından çeşitli seramik bünyelerle birlikte kullanımı yaygınlaşmıştır. Malzeme olarak ışık ve seramiğin birlikte kullanılmasıyla meydana gelen plastik dil, bu çalışmanın konusudur. Bu çalışmada, sözü edilen bu yeni plastik dil, çeşitli sanatçı örnekleriyle ele alınmaktadır. Verilen örneklerden yola çıkılarak çeşitli kaynaklardan inceleme araştırma yöntemi aracılığıyla elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seramik, ışık, plastik sanatlar, disiplinlerarası

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Light has always existed as a plastic value in the process of the formation and development of art. Light, which was first seen in the art of painting in the history of art, is an important element in the perception of three dimensions in sculpture and architecture. Light emerges as a plastic value both in the surface, in relief and in three-dimensional forms in ceramics from past to present. After the technological developments in the 20th century, light is now a part of artistic works not only as a plastic value but also as a material.

Since ceramic gained its artistic identity in the second half of the 20th century, it was introduced to ceramics as a light material later than other plastic art fields. In the period since this meeting, especially in recent years, the use of light with various ceramic bodies has become widespread by artists. The plastic language, which is formed by using light and ceramic together as the material, is the subject of this study. In this study, this new plastic language mentioned is handled with various artist examples. Based on the examples given, the data obtained from various sources through the research and research method was evaluated.

Keywords: Ceramics, light, plastic arts, interdisciplinary

Paper Type: Research

* Bu çalışmanın ilk hali X. Uluslararası Katılımlı Seramik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, kosarnic@gmail.com.

²Yüksek lisans öğrencisi, oz.nr@hotmail.com.

Giriş

Çalışma, seramik sanatında ışık medyasının³ plastik bir olgu olarak kullanımının araştırılması üzerinedir. (Bu kısımdan sonra makale içerisinde ışık olarak ifade edilen, ışık medyasıdır). Teknolojik ve küresel gelişmeler sanat alanında yeni medya ve iletişimin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Buna paralel olarak farklı disiplinlerin bir arada kullanılmaya başlanması, sanatçıların çalışmalarında özgür bir tutum sergilemesini sağlamıştır. Bu bağlamda seramik malzemenin de bu tutum içerisinde yer edindiği görülmektedir.

Binlerce yıllık bir sürece sahip olan seramik, üretildiği bölge, tasarım ve zamana göre değişiklik gösterse de evrensel bir dile sahiptir. Oluşum süreci içerisinde önceleri sadece ihtiyaca yönelik üretilip kullanılsa da, yüzyıllar içinde gelişim göstermiş, bu üretim tarzının dışına çıkarak güçlü bir ifade aracı olma yolunda da ilerlemiştir. Bu ilerleyiş çoğu zaman diğer sanat ve zanaat alanları ile paralellik göstermiş, kimi zaman da ayrılmıştır.

Sanat ve endüstriyi birleştirme amacıyla William Morris öncülüğünde başlayan Sanat ve Zanaat Hareketiyle (Arts and Craft Movement) birlikte, dönemin ucuz ve yoz üretim mantığının dışına çıkılmış, çeşitli sanat okulları açılmaya başlamıştır. Seramik sanatı bu noktada ivme kazanmış, seramik üretimi yapılan atölyelerde Sanat ve Zanaat Hareketi (1850) öncü olmak üzere, Art Nouveau (1880-1910), Bauhaus (1919) ve Art Deco (1920) özelliklerini taşıyan seramikler tasarlanmaya ve üretilmeye başlamıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla seramik tam anlamıyla, birçok yeni yaratıcı faaliyetin olduğu bir döneme girmiştir. Sanatçılar, seramikte işlevsel ve dekoratif üretim mantığının dışına çıkarak yeni teknikler kullanmaya başlamışlardır.

Seramik, diğer plastik sanat dalları içerisinde kendine yeni yeni yer bulan bir alandır ve bu nedenle sanat ortamında kendini kabul ettirmesi 20. yüzyıl içerisinde gerçekleşmiştir. Sanat seramiği olarak isimlendirilen çalışmalar plastik sanat dallarının birçok alanında kullanılan içerik, biçim ve öğelerini bünyesinde barındırmıştır (Sönmez, 2002, ss. 178-179). Buna örnek olarak resim sanatının renk öğesini seramikte kullanan Picasso, Chagall, Miro, Braque ve Mattisse gibi 20. Yüzyıl sanatçılarının özgün girişimi gösterilebilir. Seramiğin çağdaşlaşma sürecine katkıda bulunan sanatçılar çeşitli seramik bünyeler üzerine resimler yapmışlardır.

Seramiğin çağdaşlaşma sürecine, bir başka etki de şüphesiz teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmelerle birlikte yeni medya seçenekleri artmış, çeşitlilik çoğaldıkça sanatsal üretim alanı da genişlemiştir. Bu gelişim 1990'lardan itibaren bazı ülkelerde yeni medya alanları oluşturmuş ve sanatsal üretimde etkin bir rol oynamıştır. Teknolojik gelişmeler yeni ışık kaynaklarının oluşmasında da etkili olmuştur. Yapay ışığın, teknolojik olarak çeşitlenmesinin ardından seramik sanatçıları da ışığın kendisini temel konu ve araç olarak çalışmalarında ele almaya başlamışlardır.

Tüm bu sebep ve sonuçlar, çalışmanın önemini oluşturan, ele alınmak istenen ve güncel malzemelerden olan ışığın seramikle birlikte kullanımının, geç bir dönemde gerçekleştiğini göstermektedir. Günümüzde birçok sanatçı, ışığın fiziksel özelliklerini plastik bir olguya dönüştürerek seramikle birlikte kullanmakta, çeşitli seramik bünyelerde deneysel çalışmalar yürütmeye devam etmektedir. Araştırmada buna örnek teşkil eden sanatçıların çalışmaları ele alınarak seramik sanatında ışığın plastik bir olgu olarak kullanımı açıklanmaya çalışılmıştır.

³Bir sanatçı, kompozitör veya yazar tarafından kullanılan araç.

1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, bir medya olarak ışığın, seramikle birlikte kullanımında, ışığın ve kaynağının fiziksel özelliklerinin plastik bir olguya dönüşmesi durumunu ele alarak, farklı malzemelerin etkileşimlerini ortaya koymaktır. Çalışmada, ışık üzerine yapılan deneylerin ilerleyişinin, seramiğin sanatsal ifade biçimine dönüşme sürecindeki etkilerinin incelenmesi, katkılarının ve çözümlemelerinin yapılması amaçlanmaktadır. Bunlara ek olarak, seramik ve ışık birlikteliğinin deneyimlenmesi üzerine yapılan çalışmaların, disiplinlerarası yaklaşımla nasıl bir sonuç meydana getirdiğini ortaya koymak da hedeflenmektedir.

2. Işığın Plastik Sanatlardaki Tarihsel Süreci

Işığın plastik bir olgu olarak kullanımı oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Her ne kadar bu süreç içerisinde en güçlü örnekleri resim sanatında görmek mümkün olsa da erken örnekler seramik buluntuların bezemeleri ya da mimari yapılara eşlik eden kabartmalardadır. Işığın sanat ortamına girmesinden bir sanat nesnesi olarak kullanılmasına kadar olan süreçte çeşitli sanat hareketlerinin yanı sıra teknolojik gelişmeler de etkili olmuştur.

Sanatın öyküsüne göz atıldığında ışığın insanoğlunun sanatsal üretimlerinin içerisinde her daim var olduğu görülmektedir. Ancak bu plastik değer süreci içerisinde doğaldan yapaya, yapaydan bir araca doğru değişmiş ve gelişmiştir. Erken örneklerde daha primitif dokunuşlarla ortaya çıkan ışık değerleri ileriki dönemlerde iki boyutlu eserlerde üç boyut etkisini yakalamaya yardımcı olan bir aracı olarak da kullanılmış, üç boyutlu heykel gibi eserlerde ise gölgeyle birlikte diyalektik bir dile sahip olmuştur. Söz konusu bu süreci irdelemeye seramik tarihinden bazı örnekler üzerinden devam edildiğinde konu daha net anlaşılabilir. Örneğin MÖ. 1600'lerde yapıldığı düşünülen İnadık Vazosu yüzeyine figürlerin alçak rölyeflerle işlenmesi, seramik form üzerinde ışık ve gölge etkileri yaratan plastik bir olgudur.

Şekil 1. Hitit İnadık Vazosu, Çankırı yakınlarındaki İnadık Tepe Höyüğü'nden çıkarılan Hitit dönemine ait yaklaşık 3700 yıllık vazo detayı

Kaynak: URL-1

Yunan seramik sanatında MÖ.1000-900 arasında üretildiği düşünülen Dipylon Vazosu Geometrik Dönem'den figüratif döneme geçişin önemli örneklerindedir. Dipylon Vazosu'nun üzerinde işlenen cenaze sahnesinde geometrik unsurların arasında yer alan figürlerde ışık ve gölge yok denecek kadar azken, Yunan seramik sanatında Arkaik Dönem'in siyah figürlü seramiklerinin yüzeyindeki silüet şeklindeki figür bezemelerinde kullanılan sgraffito (kazıma) tekniği, ışıklı alanlar oluşturarak daha güçlü bir biçim algısı yaratılmasını sağlamıştır.

Şekil 2. Sol: Dipylon Vazosu, detay, ağıt yakan kadınlar kurban sahnesi betimlemesi M.Ö. 900
Sağ: Siyah Figür dönemi Yunan seramiği detay

Kaynak: URL-2

Kaynak: URL-3

Sözü edilen bu seramik örneklerin ardından özellikle resim alanında sanat tarihinde önemli yerlere sahip birçok örnekten bahsetmek mümkündür. Bu örneklerin içinde özellikle Rönesans dönemine ait eserlerde ışığın plastik değeri ve söylemi her zamankinden daha güçlü bir hal almıştır.

“Plastik sanatlarda Rönesans ile birlikte ışık ve gölge resim ve hatta heykel sanatı için formların belirlenmesinde, derinliğin verilmesinde ve üç boyutun algılanmasında önemli bir unsur haline gelmiş, formların mekândaki varlıklarına işaret etmiştir. Işık ve gölge yüzyıllar boyu sanatçıların çalışmalarında üsluplarını ve anlayışlarını belirlemiş, plastik sanatların temel unsurlarından biri olmuştur. İnsanın ışık ve gölgeyi keşfi tarihsel açıdan sanat tarihiyle paraleldir” (Gökçe ve Mammadov, 2007, ss. 10-11-15).

Şekil 3. Michelangelo, Pieta, mermer, Yükseklik 74 cm, detay, Basilicadi San Pietro, Vatikan, 1499

Kaynak: URL-4

Diğer sanat alanlarında ışığın plastik değeri ile ilgili yukarıda örneklendirilen değişim ve dönüşümler yaşanırken seramik sanatında resimsel anlatım kullanılan yüzeylerde de konuyla ilgili bir devinin gözlenmektedir. Örneğin Şekil 4’te verilen Delft seramikleri üzerinde tek renk kullanılarak yapılan resimsel anlatımda ışık, gölge ve derinlik etkisi yoğun olarak görülmektedir.

Şekil 4. Delft Seramikleri karolar üzerinde Venedik'ten bir görünüm

Kaynak: URL-5

Barok dönemde yapılan resimlerde, dramatik ve teatral etkilerin ışık yardımıyla etkileyici bir şekilde verildiği görülmektedir. Empresyonist sanatçılar ise çalışmalarında tamamen güneş ışığından faydalanmışlardır. Sanatçılar, günün çeşitli saatlerinde güneş ışığının farklı hallerini aynı manzara üzerinden resmetmişlerdir (Koloğlu, 2013, s. 7).

Realist ve Empresyonist dönemlerde ışık her zaman önemli bir olgu olmuştur ancak sanat alanında daima var olan ışık önceleri yardımcı bir öğe iken ilk defa Empresyonistler tarafından bir sorun olarak incelenmeye başlamıştır.

Ekspresyonistler ise ışığı sanatsal çalışmalarında farklı bir yorumlamayla kullanmışlardır. Sigmund Freud'un psiko-analizi bir bilim olarak ortaya koyması Ekspresyonist sanatçıları etkilemiş, bu dönemde sanatçılar iç ışığını ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar yapmıştır. Işık, Fütüristler tarafından, geleneksel malzemenin dışına çıkılarak farklı ve yeniyi arama iç güdüsüyle ele alınmıştır. Elektrik ışığından yararlanan sanatçılar ışık ve hareketi kompozisyonlarında etkili bir biçimde kullanmışlardır. (Bozbyık, 2000, ss. 64-70).

20. yüzyılda hareket ve ışık sanatları olarak ortaya çıkan kinetik ve optik sanatta ise ışık, sanatçılar için güçlü bir malzeme olmuştur. 1950'li yıllarda mekân, ışık, müzik ve zaman gibi kavramlar Nicolas Schöffer öncülüğünde esere dahil edilmiş, dinamizmin ilkeleri böylelikle ortaya koyulmuştur (Turkgenç, 2018).

“Doğal ve yapay olarak ikiye ayrılan ışık kaynağını sanat alıcısının 20.yy'a kadar, bazen varlığı ile bazen ise yansımaları ile tanımlayabildiği, ışığın geliş açısını ise yine gölge ve resimde yer alan öğelerde değişen renk değerleri ile algılayabildiği bir durum söz konusuydu. Ancak ışığın bu pasifliği, 20.yy'ın ilk çeyreğinden sonra aktif ve eseri harekete geçirici hale dönüşür. Bu dönemlerde sabit bir elektrik kaynağının erişilebilir olması insanların yaşamlarını değiştirir ve aynı zamanda sanatta da teknoloji ile bütünleşen bir bakış açısına yol açar. Resimde bir öğe olarak yer almadığı sürece, ön planda değil; gizli kahraman olarak yer alan ışık, artık izleyici sanat eseri ve mekân arasında arabulucu rolü üstlenir ve ön plandadır. Sadece eserin malzemesi değildir. Çağdaş sanatçılar, ışığın yansıtıcı ve renk özelliklerini kullanmanın yanı sıra onu sanatsal estetiklerini sunmanın, eserin izleyici ile etkileşime geçmesinin bir yolu olarak görürler” (Girgin, 2018, s. 2316).

20. yüzyılın başında sanat ortamını etkileyen I. Dünya Savaşı ve Rus Devrimiyle ortaya çıkan Dada hareketinde ışık; renk ve biçim gibi elemanları görünür kılma amacıyla değil, çalışmada gerekli bir öğe olarak değerlendirilmiştir. Kavramsal Sanat'a öncülük eden Dada ile ilk olarak Fütürist Heykel Manifestosu'nda geçen elektrik ışığı, tek başına bir sanat nesnesi olarak kullanılabilmiştir.

Işığın plastik sanatlardaki varlığı yüzyıllar içinde hep sürdürmüş ve varlık biçimi her zaman devingen, değişen, gelişen bir çizgi içinde canlılığını, önemini korumuştur.

3. Sanat Yapıtlarında Işık Medyasının Kullanımı

Teknolojinin etkisiyle gelişen yapay ışık kaynaklarının doğal ışık kaynaklarıyla birlikte kullanılması, sanatsal çalışmalara yeni bir dinamizm getirmiştir. Bununla birlikte artık ışık araç olmaktan çıkıp sanatsal bir malzemeye dönüşmüştür.

Işığın tek başına sanat nesnesi olarak kullanılmasında öncü sanatçı Thomas Wilfred (1889–1968) bu kavramı Lumia (Işık Sanatı-Light Art) olarak adlandırmıştır. Sanatçı ilk kez 1905'te Lumia ismini verdiği bir ışık kutusu yapmış, yapay ışık kullanımıyla büyük ilgi toplamıştır (Kavaz, 2007, s. 74).

Şekil 5. Thomas Wilfred Lumia, Metal, cam, elektrik ve aydınlatma elemanları ve ahşap bir kabinde bir çizim panosu ekranı, 1930. Carol ve Eugene Epstein Koleksiyonu

Kaynak: URL-6

Avrupa'nın I. Dünya Savaşı'ndan sonra değişime girmek istemesi, sanata olan ihtiyacı arttırmıştır. Sanat toplumların değişiminde bir nevi rota belirleyicisi konumuna gelmiştir. Bu bağlamda Fütüristler, Orfistler ve Rayonistler bu değişim için yeni fikirler ortaya atarak resim sanatını soyut sanat yolunda ilerletmişlerdir. Bu sebepler ışığında Rayonizm (Işıkcılık), bir Rus Akımı olarak Mikhail Larionov ve arkadaşı Natalya Gonçarova'nın Fütürizm, Orfizm ve Kübizm'i birleştirerek tek bir isimle anılması için oluşturdukları bir Rus akımı olarak ortaya çıkmıştır. Rus soyut sanatı için çok önemli olan bu akım yansıyan farklı ışıkların kesişmeleriyle oluşan enerjiyi ritmik olarak yansıtmıştır (Ayyıldız, 2015).

Işıkcılık (Rayonizm) sözcüğünü bir terim olarak ilk kez 1954'te New York'taki Whitney Müzesi müdürü John Baur kullanmıştır. Üslubun en önemli temsilcileri başlıca Hugh Lane ve Martin Heade olmak üzere, George Tirrell, Henry Walton ve J. W. Hill'dir (Kavaz,2007, s. 73)

Şekil 6. Natalia Goncharova, Bir Rayonizm Yapısı, 1912, 102x146 cm, St.Petersburg

Kaynak: URL-7

Işığın başlı başına bir estetik olgu olarak ele alınışı edebiyatta 18.yy.'a değinse de plastik sanatlarda 20.yüzyılda Rus öncü (Avant-Garde) sanatçıların etkinlikleriyle gelişmiştir. 1915'te Scriabin'in bir senfonisi çalınırken ışık oyunları kullanılmış, El Lissitski, gerçekleşemeyen Elektrik-Mekanik Gösteri Anıtı için mühendislerle iş birliği yapmıştır. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 1291).

“Moholy-Naghy'nin 1922-30 tarihli “Işık-Mekan Düzenegi”nden sonra ışığı yepyeni bir anlayışla değerlendiren L. Fontana, çağdaş Işık Sanatı'nın öncüsüdür. 1949'da gerçekleştirdiği “Mekansal Ortamlar” yapay ışıktan yararlanan ilk örnek olmuştur. Düsseldorf'ta Sıfır Grubu'nun kurucularından Piene ise 1958'de “Işık Balesi” adlı yapıtıyla çeşitli ışık kaynakları ve yansıtıcılar kullanarak çevresel kapsamda bir ışık sanatına yönelmiştir. Fransa'da Görsel Sanatlar Araştırma Grubu (Groupe de Recherche d' Art Visuel→GRAV) sanatçıları ışık kullanarak mekân oluşturdukları Oluşumlar'la 1966'da Işık Sanatı'na yeni bir yön kazandırmışlardır. Bu örneklerin dışına, rengi ışıktan arındıran, mekân içinde dağıtan ve devingen bir zaman akışı duygusu uyandırmayı amaçlayan ışık sanatçıları içinde Munari, Frank Malina, Abraham Polatnik ve Heinz Mack öncü adlardır. Söz konusu sanatçılar renkli ışığın belirli yüzeylerde yansması ve süzülmesiyle çalışmışlardır. Boriani'nin, ışık ve sestten yararlanarak gerçekleştirdiği çevreler, Dale Eldred'in iç ve dış mekânlarda yansıtıcı alüminyum malzemeye yaptığı uygulamalar da Işık Sanatı içinde değerlendirilir” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 821).

Şekil 7.Labyrinthe, GRAV (Groupe de recherched'artvisuel), 1963 - Salle de Julio Le Parc

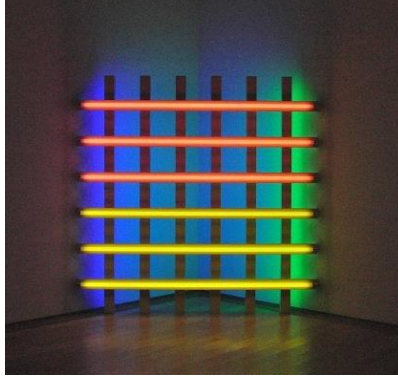

Kaynak: URL-8

Işık Sanatı'nın öncü isimlerinden Dan Flavin (1933-1996) ise çalışmalarında floresan tüplerini kullanmakta uzmanlaşmıştır. Sanatçı floresan lambalarıyla renk, ışık ve mekân birleştirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır.

Sanatçı floresan lambalarla yepyeni mekanlar oluştururken kimi zamanda ev, büro gibi döşeli mekanları kullanarak değiştirmiştir. 1960' lı yıllarda "Işık: Nesne ve İmge", "Elektrik Sanatı" gibi salt ışıkla ilgili sergilerin en önemli sanatçılarından biri olmuştur (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 595).

Şekil 8. Dan Flavin, Untitled (to Rob and Pat Rohm), 1969

Kaynak: Ağçıçek, 2017, s. 57

Çağdaş sanatta ışık kullanılarak yapılan çalışmalar, heykel, mimari, enstalasyon vb. gibi çeşitli alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Sanatçılar çalışmalarında çeşitli kimi zaman tek başına kimi zaman da farklı sanat medyalarıyla birlikte deneyimlemişlerdir. Bu ışık kaynaklarından biri olan neon, geçmişte olduğu kadar günümüz sanatında da sanatçıların ilgisini çekmektedir.

Çağdaş sanatın en güncel isimlerinden biri olan Ai Weiwei de enstalasyon sanatının önemli isimlerinden biridir. Yaptığı ışık kurulumlarını çeşitli ülkelerde sergileyerek dikkatleri çekmeyi başarmıştır. Bu çalışmalardan biri olan Forever Bicycles isimli ışık enstalasyonu, 2013 yılında Toronto'nun Natha Philips Meydanı'nda yer almıştır. Çalışma yaklaşık 3000 bisikletten oluşmaktadır. Mekânın büyük bir bölümünü kaplayan çalışma, daha sonra küçük versiyonları ile çeşitli ülkelerde sergilenmiştir. Kelime anlamıyla "sonsuz kadar" anlamına gelen bu eser, Çin'deki en önde gelen bisiklet markasıdır. Ai, çalışmasında buradan yola çıkarak bisikletleri soyut ve sembolik bir şekilde yeniden yorumlamıştır. Bisikletlerin sayısı (3000 adet) Çin ve dünyadaki değişen sosyal ortamı temsil etmektedir.

Şekil 9. AiWeiwei, 2013 Toronto, Sonsuz Kadar Bisiklet, (ForewerBicycles), Fotoğraf: ScotiabankNuitBlanche, metal bisiklet iskeletleri, ışık

Kaynak: URL-9

Bu örnekler dışında daha birçok önemli sanatçı ışık kullanılarak yapılan çalışmalara öncülük etmiştir. Bu sanatçıların öncülüğünde, günümüzde hala ışık, renk ve gölgelerin etkileşimiyle çeşitli çağdaş çalışmalar yapılmaktadır.

4. Çağdaş Seramik Sanatında Işık Medyasının Kullanımı

Seramik malzeme ve ışığın bir arada ele alındığı sanatsal çalışmalar özellikle son yıllarda çeşitlenerek karşımıza çıkmaktadır. Seramik ve ışık medyasının birlikte kullanımıyla oluşan bu yeni plastik dil, birçok sanatçının ilgisini çekmektedir. Sanatçılar kimi zaman ışık medyasının kendisini veya gölge unsurunu, kimi zamansa ışığın seramik bünyeye etkileşimini vb. plastik bir olgu olarak kullanmışlardır.

Işığın kendisini plastik bir olgu olarak kullanan Peter Biddulph bu sanatçılardan biridir. Sanatçının “Vol Luminous” isimli seramik eser koleksiyonu modern mimari unsurların özelliklerinden, organik formlardan ve özellikle de bitkilerden esinlenilerek ortaya çıkmıştır. Bu bitkilerden biri olan kaktüs, sanatçının eserlerinde oluşturduğu deliklere ilham kaynağı olmuştur. Eserler beyaz stoneware bünyeden üretilmiş ve 1200°C sıcaklıkta pişirilmiştir. Saten, mat sır ve led ışığın bir arada kullanıldığı eserlerde, bu zıt birlikteliğin oluşturduğu plastik dilden faydalanılmıştır.

Şekil 10. Peter Biddulph, “Sol”, 2006, LED ile aydınlatılmış fiber optik kablolar ve seramik, 45 x 32 cm

Kaynak: URL-10

Susannah Biondo, Amerikalı bir sanatçıdır ve çalışmalarında teknolojinin imkanlarından yararlanmaktadır. Sanatçı Şekil 11’deki yapıtında porselen, gümüş renkli sır ve khantal tel kullanarak bir nevi elektrik haznesi ortaya koymuştur. Sanatçının elektrik ve teller vasıtası ile bir alev gibi yanan seramik çalışması ısı ve ışık yaymakta ve ateşe gönderme yapmaktadır. Mitolojide’ki Prometheus’un Zeustan ateşi çalıp insanlığa taşıması olayını imgelemektedir (Sevim ve Boz, 126).

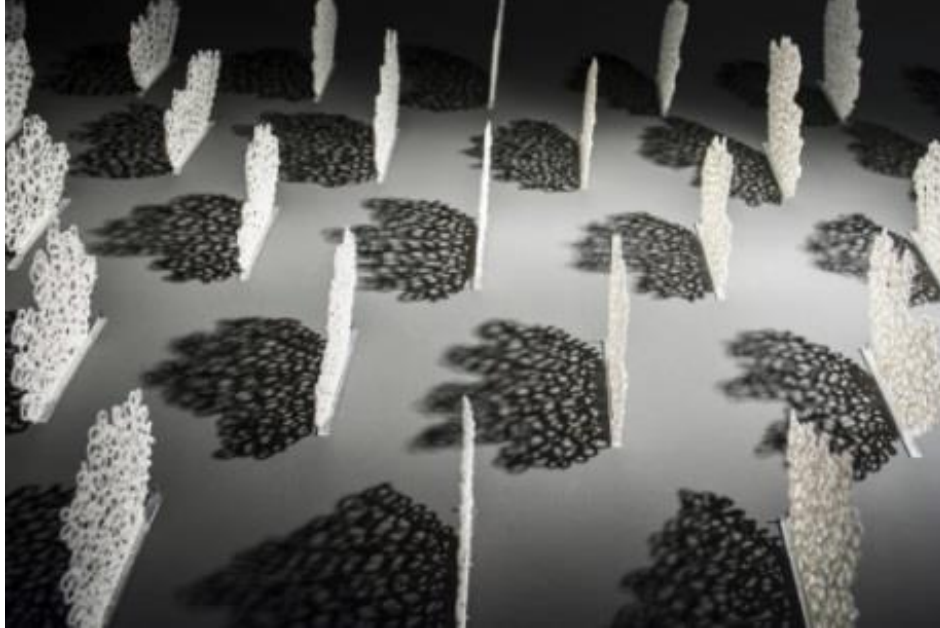
Şekil 11. Susannah Biondo. 2006. Prometheus İçin Oyuncak II. (Toy For Prometheus II.)
porselen, kanthal tel, çelik

Kaynak: URL-11

Seramik sanatçısı Antonella Cimatti, ışık ve gölgenin mükemmel uyumunu ele alan sanatçılardan biridir. Yapay ışık kaynağının seramik eserleriyle birlikte oluşturduğu gölgeler, sanatçının çalışmalarında tamamlayıcı bir unsur olmuştur. Porselen çalışmalarından bazıları tıpkı bir ipliğin üst üste binişiyle oluşan spiraller şeklinde ortaya çıkani ipten örgülere benzemektedir. Sanatçının eserlerindeki kırılğan naiflik ışık ve gölgenin birlikteliği ile plastik bir olguya dönüşmektedir. Sanatçının Şekil 12’ de görülen duvar üzerinde sergilediği “Kelebekler” isimli çalışması porselen kanatlardan oluşmaktadır. Çalışmada kanat çiftinin teki porselenden üretilmiş diğer teki ise orada olanın gölgesiyle oluşturmaktadır. Cimatti’nin bu ve benzeri eserleri kendi gölgesiyle yarattığı bir birleşimden doğmakta, ışıkla birlikte var olan gölgelerin etkileyici ve metamorfik dünyasını belirgin hale getirmektedir.

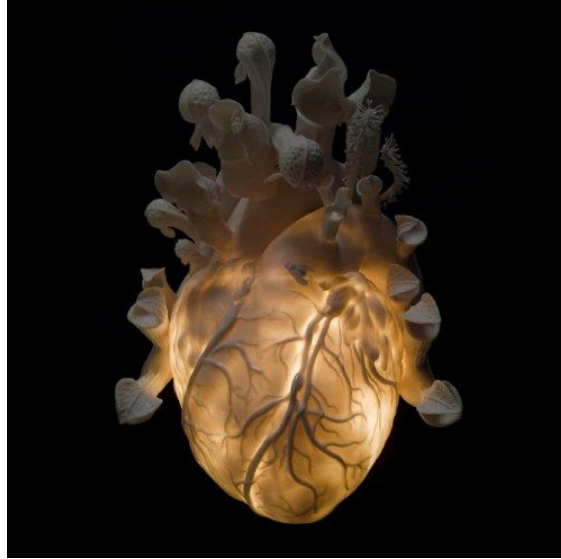
Şekil 12. Antonella Cimatti, Kelebekler (Butterflies), ışıklar ve gölgeler, porselen kâğıt, 130x
130 cm, Internacional de Ceramica Contemporanea, Museo De Teruel, İspanya

Kaynak: URL-12

Kate Mac Dowell, ışığın seramik bünyeye etkileşimini başarılı bir şekilde ele alan seramik sanatçılarından. Sanatçı, efsaneler, sanat tarihi ve diğer kültürel dokunuşlardan da ilham alarak, çalışmalarında iklim değişikliği, bitkiler de dâhil olmak üzere, çevresel sorunlara dikkat çekmektedir. Sanatçı çalışmalarında doğal ortamda bulunan hazır nesnelere mizahi öğeleri de kullanmaktadır. Bazı çalışmalarında insana ait organları ele alan sanatçı, porselenle birlikte ışığı kullanmış, bu bağlamda floresan ve halojen lambalardan faydalanmıştır. Sanatçının Şekil 13'te yer alan eserinde diğer örneklerden farklı bir ışık kullanımı söz konusudur. Burada porselenin ışık geçirgenliğinden faydalanılarak plastik bir değer elde edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 13. Kate Mac Dowell, Venus, porselen ve halojen ışık, 9x14x9 cm, 2006

Kaynak: URL-13

Sanatçı Eun Joo Lee ise eserlerinde ışığın porselen bünyeye etkileşimini ortaya koymuş, kimi zamanda ışık-gölge uyumundan faydalanmıştır. Işığın kullanıldığı porselen çalışmalarda, gündelik yaşamdan eşyalardan yola çıkabildiği gibi soyut formlar da tasarlanmaktadır. Seramiğin yapısı gereği kırılğan bir malzeme olması ışık ile kullanıldığında zarif ve duygusal bir anlamı beraberinde getirmektedir. Yine yapısı gereği, pişmiş porselenin beyazlığı ve saflığı, ışık geçirgenliği yarattığı için renkli ışıklarla birlikte kullanıldığında umut, sonsuzluk, ihtişam ve hayat enerjisi ile ilgili mesajlar vermektedir. Sanatçı Şekil 14'teki çalışmasında eski bir sandalyeyi porselen birimlerle kaplamış, led ışıklarla birleştirerek günlük yaşamda karşılaşılan malzemeleri enerjik bir biçime sokmuştur. Lee'nin çalışmalarının temel amacı, insanlarla iletişim kurmak ve ışıktan yararlanarak insanlar arasındaki benzer duygu ve anıları tetiklemektir.

Şekil 14. Eun Joo Lee, Şifa Koltuğu (Healing Chair), 2013, porselen, Led, 55x60x70 cm

Kaynak: URL-14

Türk seramik sanatçılarından Füsün Kavalcı'da ışık medyasını seramikle birlikte kullanmıştır. Sanatçının yapıtlarına neon ışığı etkileyici bir biçimde dahil ettiği görülmektedir. Kavalcı'nın eserlerinde, estetik kaygılar ile kullandığı neon, seramik ile çağdaş teknoloji arasında yeni ve farklı bir bağ kurarak kavramsal bir boyut oluşturmuştur. Sanatçının bir sonraki seri çalışmalarında alüminyum tüpleri kullanmaya başladığı görülmektedir (Sevim ve Boz, 2011, s. 131). Sanatçı örnek çalışmasında seramiğin dayanıklılığını ve neonun kırılma gücünü izleyiciye bir arada sunmaktadır.

Şekil 15. Füsün Kavalcı, İsimli, 1997, Refrakter tuğla ve neon, 108x22x15 cm

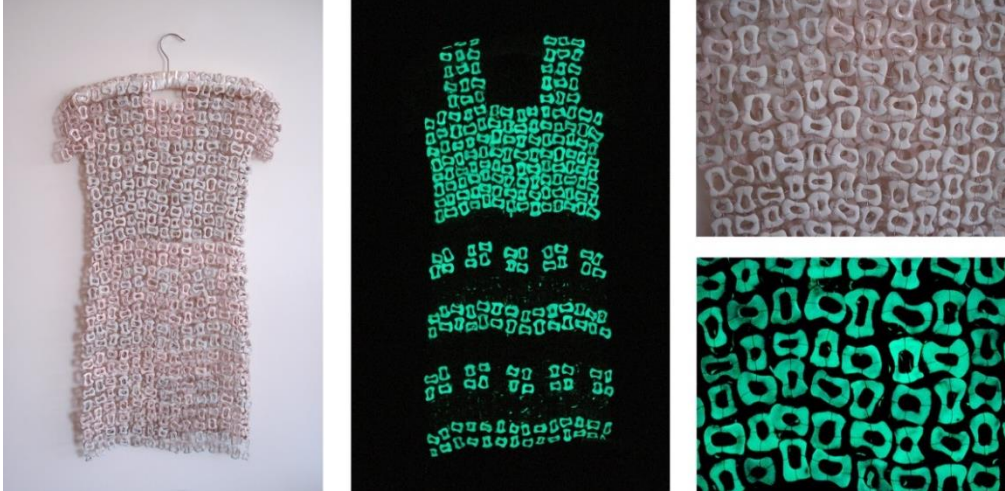

Kaynak: URL-15

Füsün Kavalcı'nın Şekil.15'te görülen eserinde "Fırın, baca gibi ısının yüksek olduğu alanlar için kullanılan ve deyiş yerinde ise kaba olarak nitelendirilebilen refrakter tuğlalar yontulmuş, sırlanmış ve neonlarla bütünleştirilerek karmaşık bir hacim ilişkisi içinde bize kırılma gücünü birer estetik obje halinde sunulmuştur" (Sevim ve Boz, 2011, s. 131). Söz konusu bu karmaşık ilişki eserin plastik dilini oluşturmaktadır.

Türk seramik sanatçılarından Ezgi Hakan ise bir seri seramik eserinde fosfor etkisi gösteren sırlar kullanmıştır. Sanatçının Şekil 16'da görülen seramik elbise çalışması, bu etki sayesinde doğal ya da yapay kaynağından ışığı toplamakta ve karanlıkta da bu ışığı yansıtmaktadır. Hakan'ın söz konusu çalışmalarına benzer uygulamalar seramik sektöründe özellikle banyo gibi sadece yapay ışıkla aydınlatılan mekanlar için tasarlanmış fayans ve karolarda da kullanılmaktadır.

Şekil 16.Ezgi Hakan, Fosfor sırlı seramik elbise, 2013, Stoneware, 1200 °C

Kaynak: URL-16

Yabancı sanatçılara oranla Türkiye’de bir medya olarak ışığı seramik malzemeye birlikte kullanan ve araştıran sanatçı sayısının daha az olduğu söylenebilir. Ancak ülkemiz sanat okullarında seramik malzemeye çalışan öğrencilerin ışık medyasını çalışmalarına dahil etmeye başlamaları, gelişen sanat ortamında bu medyanın önemli bir yer edineceğinin bir göstergesi sayılabilir. MSGSÜ Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü mezunu Banu Konyalı’nın 2015 yılında gerçekleştirdiği mezuniyet projesinde yer alan porselen ve ışığın birlikte kullanıldığı çalışmalar bu duruma örnek gösterilebilir.

Şekil 17. Banu Konyalı, Porselen, MSGÜ Mezuniyet Sergisi, 2015

Kaynak: URL-17

Sonuç

Seramiğin sanatsal dilinin oluşma sürecinde birçok sanat hareketinin yanında, sanatçıların çalışmalarında yeni ve farklıyı arama çabaları özgür bir sürecin doğmasını sağlamıştır. 1950’lerden itibaren mekan, hareket, devrim zaman gibi kavramların sanatla bütünleşmesiyle birlikte sanatçıların yeni malzemelere olan ilgisi artmıştır. Bu süreçte teknoloji ve bilimin getirdiği çeşitli malzemelerin sanatsal çalışmalarda kullanılması, diğer sanat dallarına olduğu gibi seramik sanatına da ivme kazandırmıştır. Bu malzemelerden biri olan ışık, resim sanatından başlayıp başlı başına bir sanat elemanı olarak birçok plastik sanat dalında yeni, özgür ve disiplinleri birleştiren bir anlatım dili olarak kullanılmıştır. Işığın yansıma, kırılma, saydam yüzeylerden geçebilme gibi fiziksel özellikleri plastik bir olgu niteliğinde seramik sanatında da birçok sanatçı tarafından kullanılmaktadır.

Seramik malzemenin kendine has özellikleri, ışıkla birleştiğinde etkili bir ifade ortaya koymaktadır. Porselenin ışık geçirgenliğini ele alan sanatçılar çeşitli ışık kaynaklarıyla bu malzemenin ifade dilini genişletmişlerdir. Aynı zamanda sanatçıların bazıları farklı seramik bünyelerde ışığı doğrudan plastik bir olgu olarak eserin bir parçası olarak kullanırken, bazen de bu ifadeyi güçlendirmek için ışığa rengi ve gölgeyi de dahil etmişlerdir.

Işık medyasının çağımızda birçok sanatçı tarafından tercih edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Sanatçı çalışmalarına verilen örneklerde de görüldüğü gibi seramikle birlikte ışığın kullanımıyla farklı bir söylem yaratılmış, yeni hareketlerle, bu malzemeyi deneyimlemişlerdir. Seramiğe çağdaş bir yorum ve yeni bir söz kazandırmışlardır. Seramiğin ve ışığın birlikte kullanımının oluşturduğu zengin olanaklar sanatsal üretimlerde plastik bir olguya dönüşerek sanatçılara yeni bir ifade olanağı sunmuştur. Ayrıca, çağımızın vazgeçilmez bir parçası olan teknoloji ve bilimin etkilerini açıkça ortaya koyan çalışmalar yapan sanatçılar, kendinden sonraki dönemlerde oluşacak sanat ortamına dinamik ve özgün katkılar sağlamışlardır.

Kaynakça

Ağçiçek, B. (2017). *Barok Resim Sanatından Light Art’a Uzanan Işık Kavramı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

- Ayyıldız, A. (2015). *Fütürizm, orfizm ve rayonizm*, Adalı Dergisi, <http://www.adalidergisi.com/cms/adali-dergisi/tum-arsiv/makale/783/futurizm-orfizm-ve-rayonizm>, Erişim Tarihi: 2.09.2019.
- Bozbıyık, H. (2000). *Işığın Fiziksel Malzeme Niteliğinde Heykel Sanatında Kullanımı*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 1291.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 595.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, A.g.k., Cilt II. s. 821.
- Girgin, F. (2018). Sanatta neon ışıkları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2315-2329. doi: 10.17218/hititsosbil.425113.
- Gökçe, N. K., Mammadov, N. (2007). *Desende Işık ve Gölge*, Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri.
- Kavaz, E. (2007). *Plastik Bir Değer Olarak Işığın İşlevi ve Önemi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Koloğlu, D. (2013). *Günümüz Sanatında Renk ve Işığın Dramatik Etkileşimi*, FMV Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sevim, C. Boz, G. (2011). Hazır Nesnelerin ve Teknolojinin Sanatta Kullanımı ve Seramik Sanatına Yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, (1).
- Sönmez, N. (2002). *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Sayı:13, Eskişehir
- Turkgenç, (2018). *Hareket Sanatı (Kinetik Sanat) Nedir, Ne Demektir?* <http://www.sanatsal.gen.tr/hareket-sanati-kinetik-sanat-nedir-ne-demektir/>, Erişim Tarihi: 28.11.2019.
- URL-1: <https://www.flickr.com/photos/carolemage/26440405765>, Erişim Tarihi: 9.11.2019.
- URL-2: <https://www.flickr.com/photos/profzucker/33803233141/>, Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- URL-3: <https://www.historynet.com/gallery-scenes-from-the-trojan-war.htm>, Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- URL-4: <http://pustoodunya.com/vatikan-in-bilinmeyenleri-ve-michelangelo/michelangelo-pieta-jesus-2/>, Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- URL-5: <https://theculturetrip.com/europe/the-netherlands/articles/a-brief-history-of-delftware-pottery/>
- URL-6: <https://americanart.si.edu/exhibitions/lumia>, Erişim Tarihi:26.11.2019.
- URL-7: <https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/goncharova-natalia/forest>, Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- URL-8: <https://www.flickr.com/photos/photogay-paris/9244101327>,15.11.2019.
- URL-9: <http://embed.scribblelive.com/Embed/v5.aspx?Id=233918&Page=28&ThemeId=139>
Erişim Tarihi: 4.08.2018.
- URL-10: <http://www.ceramicdesign.org/construction>, Erişim Tarihi: 20.09.2019.
- URL-11: <https://susannahbiondogemmell.com/artwork/1819070-Toys-for-Prometheus-I-Detail.html>, Erişim Tarihi: 20.09.2019.
- URL-12: <https://artaxis.org/antonella-cimatti/#jp-carousel-18915>, Erişim Tarihi: 20.09.2019.
- URL-13: http://www.katemacdowell.com/venus_side.html, Erişim Tarihi:11.08.2019.

URL-14: <http://www.nextdoorgallery.co.kr/214>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.

URL-15: <http://www.kitaptansanattan.com/etkinlikler/kare-sanat-galerisi-sergi-bir-galeri-bir-donem-dort-sanatci-kusagi/attachment/fusun-kavalci-isimsiz-1997-seramik-formda-neon-108x22x15-cm/>, Erişim Tarihi:15.07.2019.

URL-16: <https://ezgihakanvmartinez.files.wordpress.com/2013/07/ezgihakanmartinez-application.jpg>, Erişim Tarihi: 25.11.2019.

URL-17: <https://www.instagram.com/banukonyali/>, Erişim Tarihi: 3.11.2019.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.